

سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان
معاونت آمار و اطلاعات

تحلیل فرهنگ رفتاری کشور

با تاکید بر استان گیلان

بر اساس نتایج طرح آمارگیری از فرهنگ رفتاری خانوار

سال ۱۳۹۶

هسته مطالعات

نویسنده: سیده حبیبه میر عبدالعظیمی

اسفند ۱۳۹۷

تحلیل فرهنگ رفتاری کشور

با تاکید بر استان گیلان

براساس نتایج طرح آمارگیری از فرهنگ رفتاری خانوار سال ۱۳۹۶

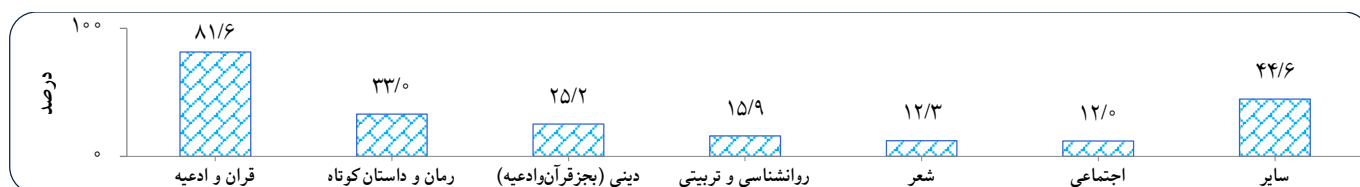
۱. پیشگفتار

به منظور ترسیم تصویری جامع از وضعیت فرهنگی کشور، «طرح آمارگیری از فعالیت‌های فرهنگی خانوار» برای اولین بار توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۳ انجام شد؛ پس از آن در سال ۱۳۹۴ این طرح، با افزودن برخی بخش‌ها و سؤالات با عنوان «طرح آمارگیری از فعالیت‌ها و رفتارهای فرهنگی خانوار» و در سال ۱۳۹۶ با عنوان «طرح آمارگیری از فرهنگ رفتاری خانوار» اجرا شد. در این طرح، اطلاعات تفصیلی درباره فعالیت‌های فرهنگی و ویژگی‌های رفتاری اعضای خانوارهای کشور، طی یک مرحله عملیات میدانی گردآوری شده است و به بررسی الگوی رفتاری افراد ۱۵ ساله و بیش‌تر عضو خانوار در نقاط شهری و روستایی بر اساس اظهارات آن‌ها می‌پردازد. زمان آماری اقلام مورد سنجش بر حسب مورد، روز آمارگیری، هفته، ماه و یا ۳۶۵ روز گذشته از زمان آمارگیری است. این مطالعه از سرانه مطالعه، گوش کردن به موسیقی، عضویت در شبکه‌های اجتماعی، سینما رفتن، وضعیت انجام ورزش، خرید پوشاک، خرید کالاهای لوکس، مصرف شیر، نوشابه، میوه، ماهی، فست فود، غذای بیرون از منزل و بسیاری موارد دیگر را مورد بررسی قرار داده است. اطلاعات مورد نیاز در سطح کشور و بر اساس ۱۵ استان منتخب آذربایجان، اصفهان، ایلام، تهران، خراسان رضوی، خوزستان، سیستان و بلوچستان، فارس، قم، کردستان، گیلان، لرستان، مازندران، هرمزگان و یزد جمع‌آوری شده است. (مرکز آمار ایران، سال ۱۳۹۶)

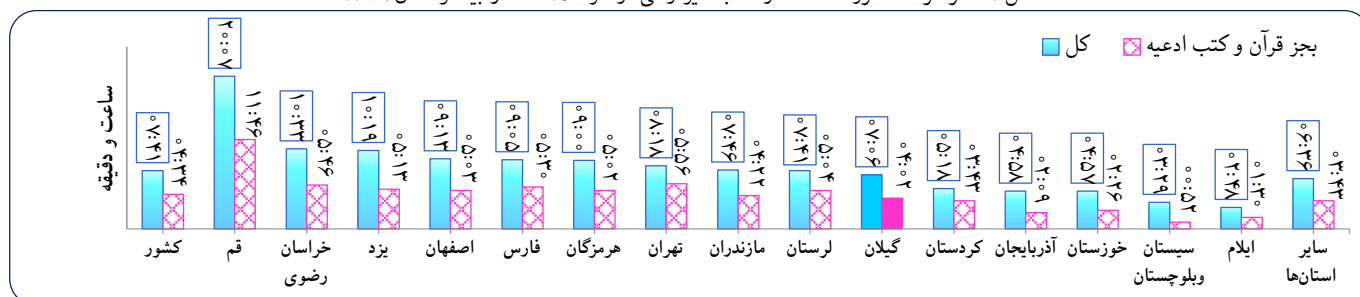
۲. مطالعه کتاب غیر درسی چاپی و الکترونیکی و روزنامه چاپی و الکترونیکی افراد باسواد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

بر پایه نتایج به‌دست‌آمده، در سال ۱۳۹۶ در کشور ۸۷/۶ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر باسواد بوده و ۱۲/۴ درصد بیسواد هستند. از میان افراد ۱۵ ساله و بیشتر باسواد ۵۸/۲ درصد در یک سال قبل از زمان آمارگیری مطالعه کتب غیر درسی داشته و ۴۱/۸ درصد مطالعه نداشته‌اند. سرانه زمان مطالعه کتاب‌های غیر درسی افراد باسواد ۱۵ ساله و بیشتر کشور، ۷ ساعت و ۴۱ دقیقه در ماه بوده است. در شکل ۱ می‌توان مشاهده نمود که موضوع مورد مطالعه افراد ۱۵ ساله و بیشتر باسواد به چه صورت بوده است. افراد این امکان را داشته‌اند که حداکثر ۴ موضوع را انتخاب نمایند. در شکل ۲ سرانه زمان مطالعه کتاب غیر درسی در ماه برای کشور و ۱۵ استان منتخب مشخص شده است؛ بر این اساس استان گیلان در بین ۱۵ استان منتخب، در هر دو حالت با و بدون احتساب کتب ادعیه و قرآن دارای رتبه دهم سرانه زمان مطالعه می‌باشد. بررسی سرانه مطالعه در دنیا برای افراد باسواد نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۶، کشور هند با ۷۴ درصد افراد باسواد، بالاترین رتبه مطالعه را با ۱۰ ساعت و ۴۲ دقیقه در هفته (تقریباً ۴۲ ساعت و ۴۸ دقیقه در ماه) و پس از آن کشورهای تایلند و چین به ترتیب با ۹ ساعت و ۲۴ دقیقه (تقریباً ۳۷ ساعت و ۳۶ دقیقه در ماه) و ۸ ساعت در هفته (تقریباً ۳۲ ساعت در ماه)، رتبه‌های دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند (ایران در فهرست کشورهای این مطالعه قرار نداشت). (McCarthy, ۲۰۱۶)

از سوی دیگر در سال ۱۳۹۶، ۲۹/۹ درصد از افراد باسواد ۱۵ ساله و بیشتر در کشور مطالعه روزنامه چاپی و الکترونیکی داشته‌اند و سرانه زمان مطالعه روزنامه چاپی و الکترونیکی این افراد در کشور برابر ۱ ساعت و ۲۶ دقیقه و در استان ۲ ساعت و ۳۴ دقیقه بوده است.

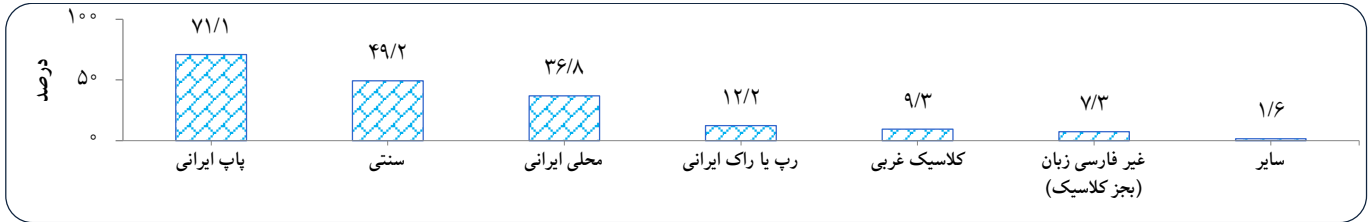
شکل ۱- موضوعات مورد مطالعه در کتاب غیر درسی در افراد ۱۵ ساله و بیشتر- سال ۱۳۹۶

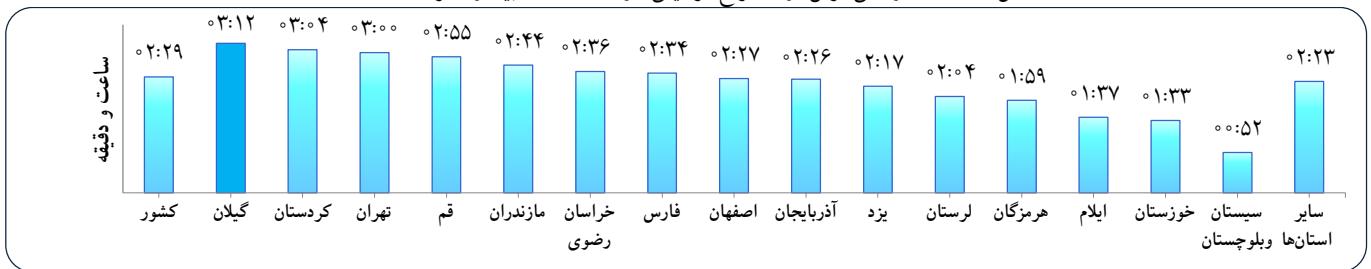
شکل ۲- سرانه زمان مطالعه کتاب غیر درسی چاپی و الکترونیکی افراد ۱۵ ساله و بیشتر باسواد استان‌های منتخب و سایر استان‌ها در ماه- سال ۱۳۹۶

۳. وضعیت گوش کردن به موسیقی افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

بر پایه نتایج به دست آمده، در سال ۱۳۹۶ در کشور ۶۷/۸ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر در هفته به موسیقی گوش داده‌اند. در شکل ۳، درصد فراوانی گوش کردن انواع موسیقی افراد نشان داده شده است. افراد این امکان را داشته‌اند که حداکثر ۴ موضوع را انتخاب نمایند. در شکل ۴ می‌توان سرانه زمان گوش کردن به موسیقی افراد ۱۵ ساله و بیشتر را در کشور و استان‌های منتخب در طول یک هفته مشاهده نمود؛ بر این اساس استان گیلان و پس از آن کردستان و تهران در بالاترین رتبه گوش کردن به موسیقی قرار دارند. داده‌های جدید در مورد گوش کردن به موسیقی نشان می‌دهد که آمریکایی‌ها در سال ۲۰۱۷ به طور متوسط بیش از ۴/۵ ساعت در روز (۳۲/۱ ساعت در هفته) موسیقی گوش داده‌اند (Nielsen, ۲۰۱۷).

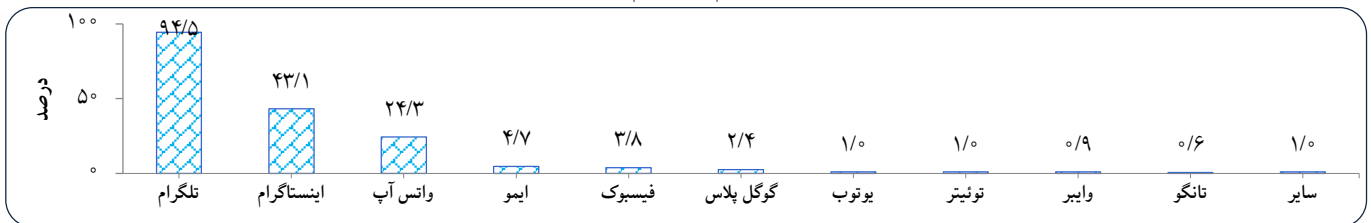
شکل ۳- درصد فراوانی گوش کردن انواع موسیقی افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور- سال ۱۳۹۶

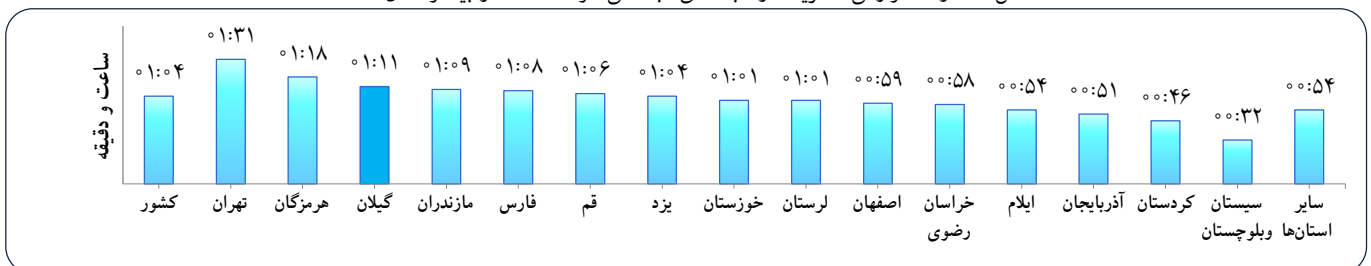
شکل ۴- سرانه زمان گوش کردن به موسیقی افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌های منتخب در هفته- سال ۱۳۹۶

۴. وضعیت عضویت در شبکه‌های اجتماعی افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

در سال ۱۳۹۶ در کشور ۵۳ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر عضو شبکه‌های اجتماعی بوده‌اند. در شکل ۵، درصد فراوانی عضویت در شبکه‌های اجتماعی افراد نشان داده شده است. افراد این امکان را داشته‌اند که یک یا چند شبکه اجتماعی را انتخاب نمایند. در شکل ۶ می‌توان سرانه حضور افراد ۱۵ ساله و بیشتر را در کشور و استان‌های منتخب در طول یک روز مشاهده نمود که بر این اساس به طور متوسط هر فرد ۱۵ ساله و بیشتر در روز ۱ ساعت و ۴ دقیقه در شبکه‌های اجتماعی حضور داشته است و استان گیلان پس از تهران و هرمزگان در رتبه سوم حضور در شبکه‌های اجتماعی قرار دارد؛ هر چند که سایر استان‌ها نیز فاصله قابل توجهی با این استان‌ها ندارند. طبق گزارش‌های بین‌المللی در سال ۲۰۱۸، زمان صرف شده در یک روز در شبکه‌های اجتماعی و سیستم‌های پیام‌رسانی به طور متوسط ۲ ساعت و ۲۲ دقیقه (سال ۲۰۱۹: ۲ ساعت و ۱۶ دقیقه) بوده است. در این میان کشور فیلیپین با ۳ ساعت و ۵۷ دقیقه (سال ۲۰۱۹: ۴ ساعت و ۱۲ دقیقه) بالاترین رتبه و ژاپن با ۴۸ دقیقه (سال ۲۰۱۹: ۳۶ دقیقه) پایین‌ترین رتبه زمان صرف شده در شبکه‌های اجتماعی و سیستم‌های پیام‌رسانی را به خود اختصاص داده‌اند. (Salim, ۲۰۱۸) و (Kemp, ۲۰۱۸).

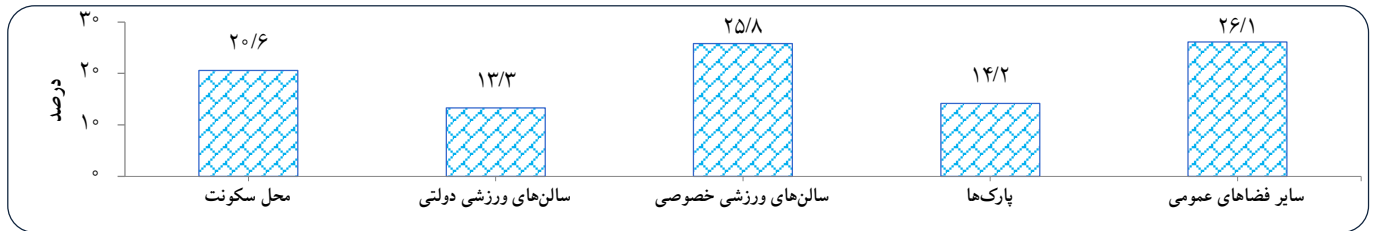
شکل ۵- درصد فراوانی عضویت در شبکه‌های اجتماعی افراد ۱۵ ساله و بیشتر- سال ۱۳۹۶

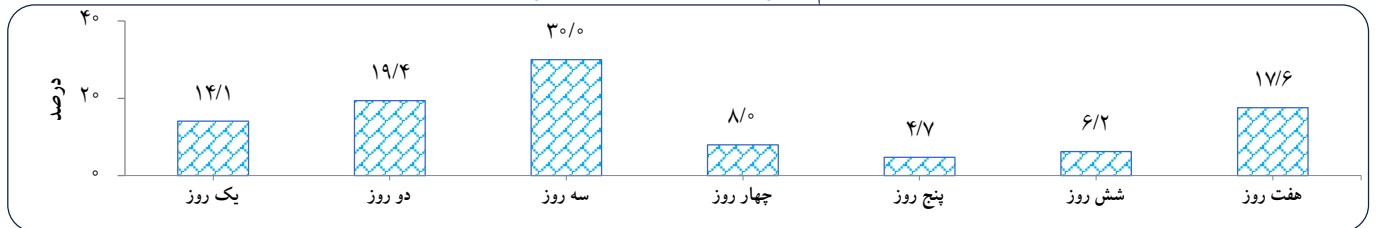
شکل ۶- سرانه حضور افراد ۱۵ ساله و بیشتر در کشور و استان‌های منتخب در شبکه‌های اجتماعی در طول یک روز- سال ۱۳۹۶

۵. وضعیت ورزش افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

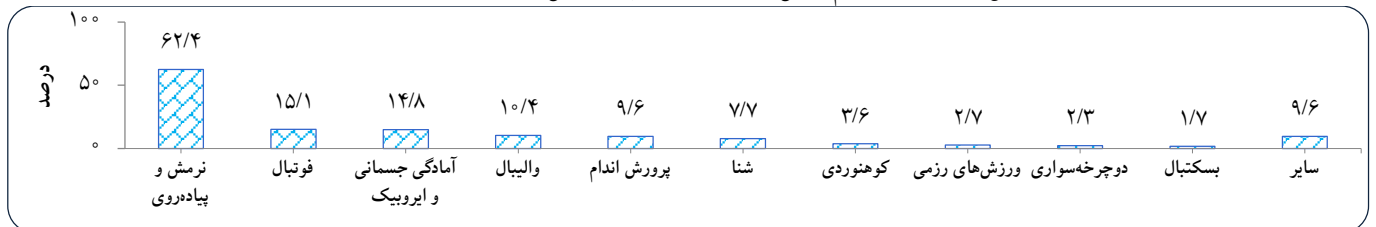
در سال ۱۳۹۶ در کشور ۵۱/۱ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش می‌کنند. از این تعداد ۶۰/۲ درصد به صورت انفرادی و ۳۹/۸ درصد به صورت گروهی ورزش می‌نمایند. در شکل ۷، ۸، ۹ مکان، زمان و رشته‌های ورزشی افراد ۱۵ ساله و بیشتر نشان داده شده است. افراد برای انتخاب رشته ورزشی این امکان را داشته‌اند که حداکثر ۴ رشته را انتخاب نمایند. در شکل ۱۰ می‌توان سرانه زمان انجام ورزش افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش کرده را در کشور و استان‌های منتخب در طول یک روز مشاهده نمود؛ بر این اساس در حالی که میانگین زمان انجام ورزش در کشور در هر روز ۲۷ دقیقه برای افراد ورزش کرده ۱۵ ساله و بیشتر می‌باشد، استان گیلان با ۳۵ دقیقه و پس از آن هرمزگان و خراسان رضوی با ۳۲ دقیقه در بالاترین رتبه مدت زمان انجام ورزش قرار دارند. با این وجود چنانچه در شکل ۱۱ مشاهده می‌شود، متوسط هزینه ورزش خانوارهای استان‌های منتخب نشان می‌دهد که استان گیلان به لحاظ هزینه ورزش در بین ۱۵ استان منتخب در رتبه دهم بالاترین هزینه ورزش قرار دارد. این امر می‌تواند به دلیل استقبال از ورزش در مکان‌هایی همچون محل سکونت، پارک‌ها و فضاهای عمومی در این استان نیز باشد.

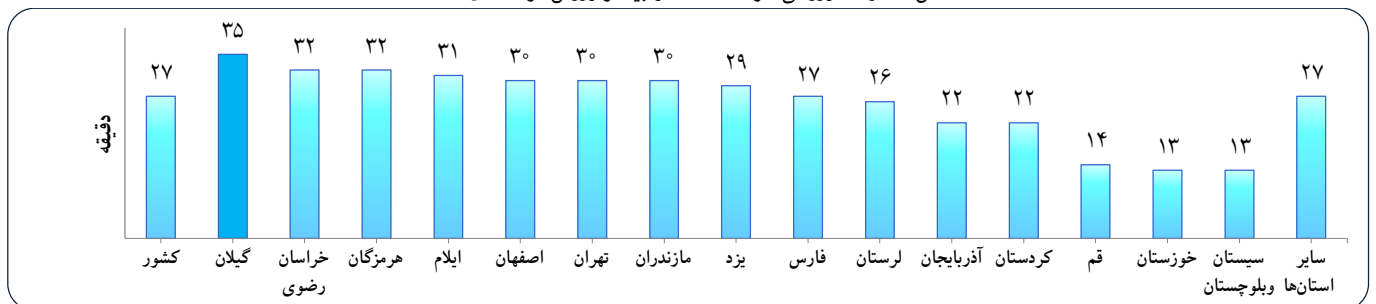
شکل ۷- مکان انجام ورزش افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش کرده- سال ۱۳۹۶

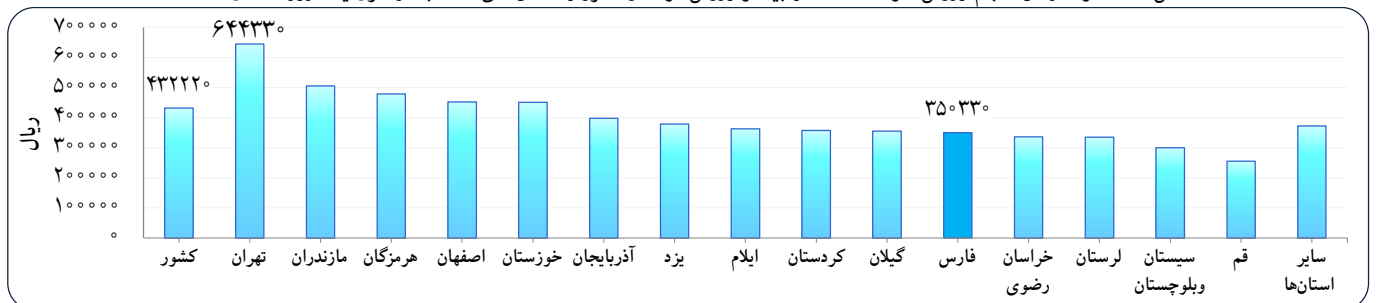
شکل ۸- تعداد روز انجام ورزش افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش کرده در هفته- سال ۱۳۹۶

شکل ۹- رشته ورزشی افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش کرده- سال ۱۳۹۶

شکل ۱۰- سرانه زمان انجام ورزش افراد ۱۵ ساله و بیشتر ورزش کرده در کشور و استان‌های منتخب در طول یک روز- سال ۱۳۹۶

شکل ۱۱- متوسط هزینه ورزش خانوارهای کشور و استان‌های منتخب در یک ماه- سال ۱۳۹۶

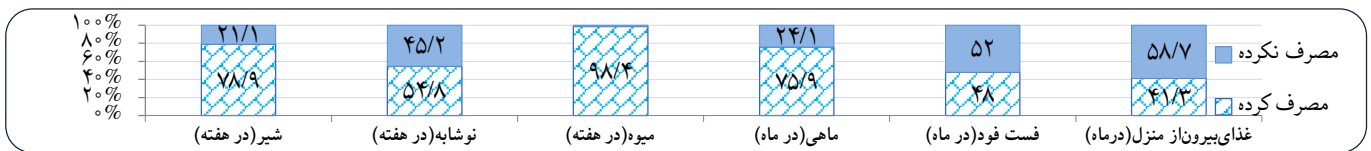
۶. وضعیت تغذیه افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

نتایج طرح نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۶، حدود ۷۸/۹ درصد افراد ۱۵ ساله و بیشتر در هفته شیر مصرف می‌نمایند. علاوه بر این مصرف نوشابه، میوه، ماهی، فست فود و غذای بیرون از منزل در افراد ۱۵ ساله و بیشتر نیز در شکل ۱۲ قابل مشاهده است. در همین راستا سرانه مصرف اقلام مورد اشاره در استان‌های منتخب نیز در شکل‌های ۱۳، ۱۴ و ۱۵ نشان داده شده است.

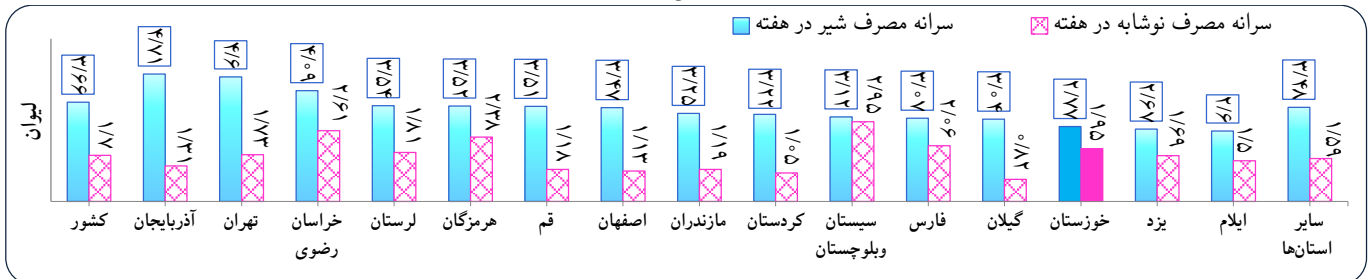
چنانچه در شکل ۱۳ مشاهده می‌شود استان گیلان به لحاظ مصرف سرانه شیر با رتبه ۱۲ در بین ۱۵ استان منتخب در کشور دارای وضعیت مناسبی نیست؛ ولی به لحاظ مصرف نوشابه با مصرف سرانه ۰/۸۲ لیوان در هفته دارای پایین‌ترین رتبه مصرف می‌باشد. با توجه به مطالعاتی که در سال ۲۰۰۷ از سوی سازمان FAO در خصوص مصرف شیر در دنیا انجام شده است، کشور فنلاند با ۴۳۰/۷۶ کیلوگرم در سال (معادل حدوداً ۳۳ لیوان در هفته) در بالاترین رتبه و ایران با ۴۶/۶۹ کیلوگرم در سال (معادل حدوداً ۳/۵ لیوان در هفته) در رتبه صد و بیستم قرار دارد (FAO, ۲۰۱۳).

در ارتباط با مصرف میوه باید گفت که طبق گزارش مذکور ۹۸/۴ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر میوه مصرف نموده‌اند. در این خصوص با توجه به شکل ۱۴ می‌توان مشاهده نمود که سرانه مصرف میوه در استان گیلان با ۱۷/۳ واحد در هفته پس از استان قم در رتبه دوم قرار دارد. مطالعات سازمان FAO در سال ۲۰۱۳ نشان می‌دهد که سرانه مصرف میوه در جهان به طور میانگین در سال برابر ۷۸ کیلوگرم است. در این مطالعه ایران با سرانه مصرف ۱۳۳/۱۵ کیلوگرم در بین ۱۷۴ کشور در رتبه بیست و هشتم قرار دارد (FAO, ۲۰۱۳).

از سوی دیگر با توجه به شکل ۱۵ می‌توان مشاهده نمود که این استان در بین ۱۵ استان منتخب در سرانه مصرف ماهی پس از استان هرمزگان و خوزستان در رتبه سوم، در سرانه مصرف فست فود با مصرف ۱/۵ دفعه در ماه در رتبه ششم و در سرانه مصرف غذای بیرون از منزل با ۰/۸ وعده در ماه در رتبه دوازدهم قرار دارد. بنابراین استان گیلان در مقایسه با سایر استان‌ها بجز در مورد مصرف شیر، در سایر موارد مورد بررسی در این طرح از الگوی غذایی مناسبی برخوردار است.

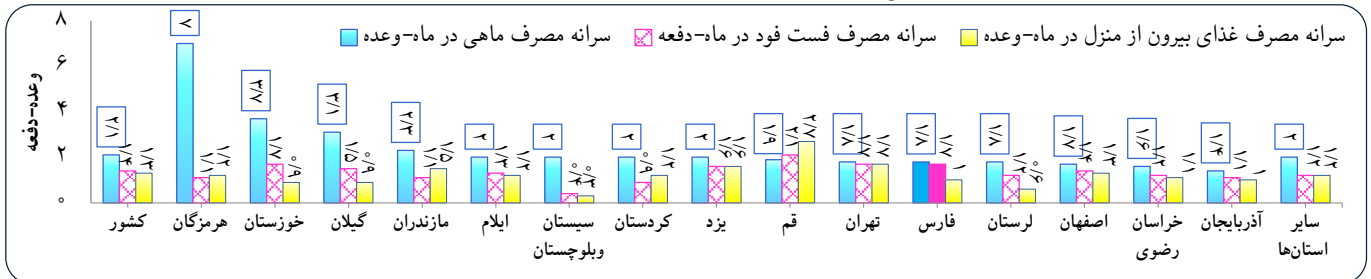
شکل ۱۲- وضعیت مصرف مواد غذایی افراد ۱۵ ساله و بیشتر- سال ۱۳۹۶

شکل ۱۳- سرانه شیر و نوشابه مصرفی افراد ۱۵ ساله و بیشتر را در کشور و استان‌های منتخب در یک هفته- سال ۱۳۹۶

شکل ۱۴- سرانه میوه مصرفی افراد ۱۵ ساله و بیشتر را در کشور و استان‌های منتخب در یک هفته- سال ۱۳۹۶

شکل ۱۵- سرانه مصرف غذای بیرون از منزل، فست فود و ماهی افراد ۱۵ ساله و بیشتر را در کشور و استان‌های منتخب در یک هفته- سال ۱۳۹۶

۱- هر سال ۵۲ هفته و هر لیتر حدوداً ۴ لیوان محسوب می‌شود.

۲- محاسبه واحد میوه‌های مختلف مطابق دستورالعمل انجام شده است. به عنوان مثال یک عدد سیب کوچک یک واحد و هندوانه یک قاچ (۴۰۰ گرم) یک واحد منظور شده است.

۷. وضعیت رفتن به سینما، تئاتر و کنسرت افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

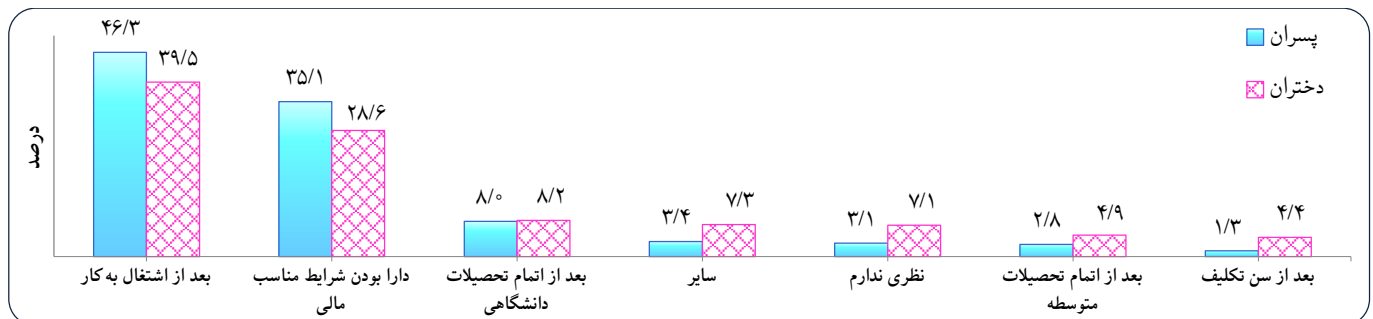
در سال ۱۳۹۶ از افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور ۱۸/۸ درصد در طول یک سال، به سینما، ۵/۱ درصد به تئاتر و ۶/۵ درصد به کنسرت رفته‌اند. همچنین شایان ذکر است که در بین افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور که به سینما رفته‌اند، ۲۹/۸ درصد تنها یکبار، ۲۸/۳ درصد دوبار، ۱۶ درصد ۳ بار، ۷/۸ درصد ۴ بار، ۴/۲ درصد ۵ بار و ۱۳/۷ درصد ۶ بار و بیشتر به سینما مراجعه نموده‌اند. با توجه به اینکه در این طرح علت عدم استقبال از سینما، تئاتر و یا کنسرت مورد پرسش قرار نگرفته است، نمی‌توان با قطعیت در این زمینه اظهار نظر نمود. اما به جز موارد احتمالی همچون کیفیت محصولات و فعالیت فرهنگی ارائه شده، با توجه به اینکه برای مثال در مورد سینما رفتن، تنها ۱/۸ درصد افراد به تنهایی به سینما رفته‌اند و باقی افراد با خانواده، دوستان و غیره به سینما مراجعه نموده‌اند، یکی از دلایل دیگر عدم استقبال از چنین فعالیت‌هایی می‌تواند هزینه ارائه این خدمات فرهنگی باشد که در برخی موارد همچون کنسرت‌ها، نیازمند صرف هزینه‌های بسیار زیاد است.

۸. وضعیت تماشا و گوش کردن به برنامه‌های صدا و سیما در افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور و استان‌ها

بر پایه نتایج به دست آمده، در سال ۱۳۹۶ در کشور ۱۷/۹ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور به برنامه‌های صدای جمهوری اسلامی ایران گوش داده‌اند. سرانه زمان صرف شده در این ارتباط در هر روز در کشور ۱۷ دقیقه و در استان گیلان ۱۸ دقیقه بوده است. از سوی دیگر در این سال ۹۱/۴ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور برنامه‌های سیمای جمهوری اسلامی ایران را تماشا نموده‌اند و سرانه زمان صرف شده در کشور در هر روز ۴ ساعت و ۵۲ دقیقه و در استان گیلان ۴ ساعت و ۵۱ دقیقه بوده است.

۹. زمان مناسب ازدواج افراد ۱۵ ساله و بیشتر کشور

بر پایه نتایج این طرح، افراد ۱۵ ساله و بیشتر نظرات خود را در ارتباط با زمان مناسب سن ازدواج مطرح نمودند که بر این اساس ۸۱/۴ درصد پسران و ۶۸/۱ درصد دختران زمان مناسب برای ازدواج را پس از اشتغال به کار و یا دارا بودن شرایط مناسب مالی عنوان نموده‌اند. نظرات به تفکیک جنس و نوع در شکل ۱۶ قابل مشاهده است.

شکل ۱۶- نظرات افراد ۱۵ ساله و بیشتر در مورد زمان مناسب ازدواج به تفکیک جنس- سال ۱۳۹۶

۱۰. نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج این طرح به طور کلی وضعیت استان گیلان در بین ۱۵ استان منتخب به شرح زیر است:

- ۱- این استان در خصوص سرانه مطالعه رتبه ۱۰ را به خود اختصاص داده و بنابراین در وضعیت مناسبی به سر نمی‌برد.
- ۲- در ارتباط با سرانه زمان گوش دادن به موسیقی دارای بالاترین رتبه و سرانه زمان حضور در شبکه‌های اجتماعی در رتبه سوم قرار دارد؛ هر چند که استان‌ها در این مورد فاصله قابل توجهی باهم ندارند.
- ۳- در مورد زمان اختصاص یافته به ورزش نیز این استان دارای رتبه نخست در کشور می‌باشد.
- ۴- در ارتباط با الگوی مصرف مواد غذایی می‌توان گفت که در مورد مصرف شیر با رتبه ۱۲ در وضعیت مناسبی نیست. اما در مورد مصرف میوه و ماهی به ترتیب در رتبه ۲ و ۳ و در مورد مصرف نوشابه، فست فود و یا غذای بیرون از منزل با رتبه‌های به ترتیب ۱۵، ۶ و ۱۲ از دیدگاه سلامت مواد غذایی از وضعیت نسبتاً خوبی برخوردار است.

FAO. (۲۰۱۳). *FAOSTAT*. Retrieved from Food and Agriculture Organization of the United Nations:
<http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>

Kemp, S. (۲۰۱۸, January ۳۰). *Digital ۲۰۱۸: Global Internet Use Accelerates*. Retrieved from We Are Social:
<https://wearesocial.com/blog>

Mccarthy, N. (۲۰۱۶, Oct ۷). *which countries read the most*. Retrieved from The Statistics Portal:
<https://www.statista.com/>

Nielsen. (۲۰۱۷, August ۱۳). *media-and-entertainment*. Retrieved from Marketingcharts:
<https://www.marketingcharts.com>

Salim, S. (۲۰۱۸). *How much time do you spend on social media*. Retrieved from Digital Information World:
<https://www.digitalinformationworld.com>

مرکز آمار ایران. (سال ۱۳۹۶). نتایج طرح آمارگیری از فرهنگ رفتاری خانوار. تهران: مرکز آمار ایران.